

Олександр Якович РАХНО,
завідувач кафедри історії та археології України
Чернігівського національного педагогічного
університету імені Т. Г. Шевченка,
кандидат історичних наук, доцент (м. Чернігів)

ЧЕРНІГІВСЬКЕ ГУБЕРНСЬКЕ ЗЕМСТВО ТА ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

У статті аналізується діяльність Чернігівського губерньського земства у справі збереження творчої спадщини та вшанування пам'яті геніального українського поета і художника, громадського діяча Т. Г. Шевченка (1814–1861).

Ключові слова: Чернігів, Т. Г. Шевченко, губерньське земство, гласний, спадщина, пам'ять.

The activity of Chernihiv provincial zemstvo in the matter of creative inheritance's preservation and memory celebration of the greatest Ukrainian poet and artist, the public figure T.H. Shevchenko (1814–1861) is analyzed in the article.

Key words: Chernihiv, T. H. Shevchenko, provincial zemstvo, member of the city дума, inheritance, memory.

В статье дан анализ деятельности Черниговского губерньского земства в деле сохранения творческого наследия и чествования памяти выдающегося украинского поэта и художника, общественного деятеля Т. Г. Шевченко (1814–1861).

Ключевые слова: Чернигов, Т. Г. Шевченко, губерньское земство, гласный, наследие, память.

Прогресивний характер діяльності Чернігівського губерньського земства відзначали у своїх працях історики радянської доби А. К. Волощенко [1], Л. Я. Корнійчук [15], Н. М. Пирумова [19–20]. На це звертають увагу також дослідники незалежної України Г. В. Касьянов [13] та С. Г. Іваницька [10]. Водночас Чернігівське земство відіграло помітну роль у збереженні спадщини та вшануванні пам'яті геніального українського поета і художника, громадського діяча Т. Г. Шевченка (1814–1861). Втім, цей

напрямок діяльності чернігівських земців не знайшов відображення в історичній літературі. У даній статті зроблено спробу висвітлити саме цей аспект проблеми.

Зазначимо, що ще на початку 80-х рр. XIX ст. чернігівські земці долучилися до впорядкування могили Кобзаря у Каневі. 23 вересня 1883 р. голова Чернігівської губернської земської управи П. І. Богинський отримав від мешканця Києва С. М. Кулябка листа, у якому останній прохав порушити перед губернським земським зібранням питання «о принятии пред правительством ходатайства о разрешении открытия подписки на устройство памятника народному поэту Украины Тарасу Григорьевичу Шевченку». До листа була додана виписка з журналу засідань Полтавського губернського земського зібрання від 6 грудня 1882 р., «коим собрание, в виду заявления Кулябки о разрушении могилы поэта, ассигновало на поправку оной 500 руб. и постановило ходатайствовать пред правительством о разрешении открыть в Полтавской губернии подписку на устройство фонда для организации надзора за сохранением могилы» [6, с. 261–262]. Губернська земська управа, подаючи на розгляд губернського земського зібрання 1883 р. це питання, зі свого боку, підтримала пропозицію С. М. Кулябка та закликала гласних «из уважения к памяти нашего знаменитого малороссийского поэта Шевченка, следовало бы и Черниговскому земству присоединиться к ходатайству Полтавского земства и просить правительство разрешить открыть подписку в Черниговской губернии, для сбора добровольных пожертвований на устройство памятника на могиле Шевченка» [6, с. 262].

На засіданні зібрання 10 грудня 1883 р. губернські земські гласні підтримали управу та рішення, підготовлене відповідною комісією: «просить разрешение на открытие при уездных земских управах подписки на устройство памятника поэта Шевченко, с тем, чтобы полученные по подписке деньги отсылались в Полтавскую губернскую управу для приобщения к суммам, собранным по инициативе Полтавского земства» [6, с. 22, 262].

Того самого дня, після ухвалення цього рішення відомий земський гласний О. Ф. Ліндфорс, напевно, під впливом чоловіка сестри Софії О. О. Русова, який усе життя присвятив збереженню спадщини геніального українського поета та

художника, запропонував зібранню виділити незначну суму коштів (приблизно 100 руб.) для друку та розповсюдження в Чернігівській губернії брошури про Т. Г. Шевченка. Дана пропозиція викликала жваве обговорення, участь у якому взяли гласні «Рачинский, Сребдольский, Дорошко, Карачевский-Волк, Солонина, Червинский, Рогович, Линдфорс, Силаков и Максимовский». Внаслідок обговорення, згідно пропозиції гласного Максимовського, зібрання постановило: «предложение гл. Линдфорса передать в комиссию проектов» [6, с. 22].

На жаль, ця пропозиція, як і багато інших, не була реалізована через протидію влади. Однак оприлюднення на зібранні цієї інформації сприяло тому, що шанувальники поета Чернігівщини, зокрема й земці, самотужки зібрали певну суму коштів і зробили свій внесок у те, щоб влітку 1884 р. на Тарасовій горі у Каневі було впорядковано могилу, на якій встановлено монументальний чавунний пам'ятник-хрест та відкрито перший народний музей Кобзаря.

Значну роль у збереженні та збиранні творчої спадщини Т. Г. Шевченка відіграв Музей українських старожитностей, заснований на базі колекцій видатного громадського діяча, колекціонера і мецената В. В. Тарновського (1838–1899), переданих, згідно його заповіту, Чернігівському губернському земству.

Питання про передачу колекцій Чернігівському губернському земству В. В. Тарновський порушив перед головою Чернігівської губернської земської управи, відомим істориком Ф. М. Уманцем (1841–1917) ще у 1896 р., але аж до смерті мецената у червні 1899 р. управа не могла визначитися щодо приміщення для майбутнього музею, а у середовищі гласних не було єдності навіть щодо необхідності створювати музей.

Врешті-решт, губернське земське зібрання ухвалило позитивне рішення щодо прийняття дару В. В. Тарновського та створення музею. Статистик Чернігівського губернського земства у 1876–1878 та 1894–1899 рр., губернський земський гласний від Борзнянського повіту у 1898–1901 рр. О. О. Русов (1847–1915) 2 лютого 1899 р. занотував у щоденнику: «Вечером много речей произнесено было за и против принятия пожертвования Тарновским музея. В конце концов, 37-ью голосами против 15-ти пожертвование его

принято и собрание отпустило 20 тысяч на постройку дома для музея, отказавшись от покупки у Министерства старого дома над Десною, называемого домом Мазепь» [17, арк. 8].

Незважаючи на ухвалені рішення, на засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 5 лютого 1899 р. гласний Ф. А. Лизогуб «внес особое мнение по вопросу об учреждении в г. Чернигове исторического музея имени В. В. Тарновского», підписане 26 гласними. Вони не визнали можливим «подать голос за учреждение сказанного музея», вважаючи, що ніде у законах немає вказівок на право земства «учреждать исторические музеи». На їхню думку, «эта область всецело относится к заботам государства», а будівництво за 20 000 руб. будинку для музею та 1 500 руб. на щорічне його утримання — «непосильный платеж» [5, с. 378]. «Горячо протестуя против нежелательного в земской жизни Черниговской губернии направления», — наголошував Ф. А. Лизогуб, — «мы считаем открытие сказанного музея на средства губернского земства непростительным увлечением» [5, с. 379]. Згідно з його пропозицією, зібрання ухвалило «означенное особое мнение приложить к журналу сегодняшнего заседания» [5, с. 380].

11 грудня 1899 р. Чернігівське губернське земське зібрання заслухало заповіт В. В. Тарновського, в якому зазначалося: «Коллекцию мою малороссийских древностей, состоящую из оригинальных портретов и копий, древних картин, оружия, старопечатных книг, архива, библиотеки книг, относящихся к Малороссии и прочих старинных вещей, а также собрание вещей, бумаг, книг и всего касающегося памяти поэта Шевченко, я завещаю в собственность Черниговскому Губернскому Земству без права отчуждения и перемещения их из Чернигова, с тем, чтобы музей назывался моим именем, а также, если не встретится со стороны Правительства препятствия, с утверждением наследственного попечителя этого музея, каковое звание должно переходить всегда к старшему в моем роде» [9, с. 22].

Незабаром колекції В. В. Тарновського було перевезено з Києва до Чернігова і в 1902 р. відкрито музей. Значну роль на початковому етапі створення Музею відіграло подружжя громадських діячів і письменників М. М. та Б. Д. Грінченків, які наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. мешкали у Чернігові. За дорученням Ф. М. Уманця секретар Чернігівської губер-

ської земської управи Б. Д. Грінченко (1863–1910) здійснив перевірку та опис колекції. Для Музею було перебудоване приміщення ремісничого класу чоловічого Сирітського будинку, яке обійшлося губернському земству на 1 січня 1901 р. у 9 109 руб. 98 ½ коп. [18, с. 346].

Оскільки виданий В. В. Тарновським «Каталог українських древностей» не містив переліку всіх експонатів, переданих ним музеєві, 22 грудня 1899 р. Ф. М. Уманець запропонував Б. Д. Грінченку скласти повний каталог музею. Останній погодився взяти на себе цю роботу, але «только с тем непременным условием, чтобы она была произведена им, г. Гринченко, безвозмездно». Протягом січня – травня 1900 р. Б. Д. Грінченко за допомогою дружини Марії Миколаївни склав «отделы каталога рисунков (оригинальных и воспроизведенный печатных и фотографических) более 1 500 номеров и Шевченко — 757 номеров (рисунков, рукописей и других предметов), всего около 2 300 номеров (не считая дубликатов)», розпочав опис відділу рукописів і передав підготовлені розділи до друку [14, с. 12]. 9 серпня 1900 р. каталог був видрукуваний [18, с. 350].

Таким чином, створений Чернігівським губернським земством «Музей українських старожитностей В. В. Тарновського» перетворився також на центр збереження, поповнення та реставрації спадщини, пов'язаної з життям і творчістю Т. Г. Шевченка.

Суттєво поповнилися фонди Музею, пов'язані з життям і творчістю Кобзаря, у 1907 р., завдяки О. О. Русову, який на той час працював у Петербурзі. Після смерті письменника та громадського діяча Д. Л. Мордовця (1830–1905) його онука Н. О. Пальчикова за порадою О. О. Русова погодилася передати Музеєві українських старожитностей частину спадщини небіжчика, що мала стосунок до України. О. О. Русов разом із відомим українським громадським діячем П. Я. Стебницьким ретельно переглянули спадок Д. Л. Мордовця у петербурзькій квартирі та відібрали багато цінних історичних речей, картин, книг, листування тощо. У листі до відомого чернігівського земця І. Л. Шрага від 1 квітня 1907 р. О. О. Русов просив останнього, щоб до Петербурга був відряджений завідувач музею, який би відібрав цінні речі для музею [16, с. 144]. Щодо наявних у спадкоємців культурних цінностей він писав: «Є багато дуже ці-

кавого і цінного: патрет великий [Т. Г.] Шевченка у убранні кобзаря з кобзою; фотографічні патрети [Т. Г.] Шевченка, його малюнки, з яких він потім робив офорти, які видав [В. В.] Тарновський, листи [Т. Г.] Шевченка, [П. О.] Куліша, вірші самого Діда [Д. Л. Мордовця], [М. І.] Костомарова, [Т. Г.] Шевченка і др[угих] у гарних перельотах, писані дуже старанно, багато книжок різних авторів (книжок першої половини ХІХ віку українських багато таких, що ми й не знали про їх) і т. д. Одібрана велика переписка Діда з українськими діячами» [16, с. 144].

Спеціаліста музейної справи Чернігівська губернська земська управа у Петербург так і не відрядила, натомість, надіславши О. О. Русову листом від 7 квітня 1907 р. за № 3324 подяку за «сприяння у придбанні для Музею українських старожитностей цінних для нього предметів», доручила йому самому прийняти «від Н. О. Пальчикової пожертвувані нею предмети і відправити їх згідно опису, за рахунок земства у Чернігів» [12, арк. 1]. Виконуючи доручення Чернігівської губернської земської управи О. О. Русов разом із П. Я. Стебницьким та Н. О. Пальчиковою, переглянувши всі речі, склав опис і відправив експонати до Чернігова. Про це він сповіщав М. М. Коцюбинського у листах від 17 і 26 квітня 1907 р. [7, с. 76–78]. У листі до Чернігівської губернської земської управи від 1 травня 1907 р. О. О. Русов повідомляв, що предмети, рукописи та книги у чотирьох ящиках разом із описом відправлені страховим транспортом до Чернігова. Деякі книги та речі він обіцяв надіслати згодом [11, арк. 1]. Наприкінці листа О. О. Русов додав: «Прилагаю при сем квитанции кампании «Надежда» за № А6513, считаю необходимым передать Управе убедительную просьбу жертвовательницы и другого ее деда, брата покойного Данила Лукича, чтобы все посылаемое составило в музей особый отдел имени Д. Л. Мордовцева, и не было бы разрознено по предметам (книги, брошюры, рукописи)» [11, арк. 1]. На жаль, це прохання родичів небіжчика не було виконане і багато експонатів опинилися в інших музеях та архівах України.

На початку ХХ ст. Чернігівське губернське земство долучилося також до збору коштів на впорядкування могили у Каневі та спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченкові у Києві. На засіданні губернського земського зібрання 19 січ-

ня 1905 р. губернська управа доповідала, що Полтавське губернське та Золотоніське повітове земства асигнували кошти на поправку та утримання могили Т. Г. Шевченка, а також має наміри спорудити пам'ятник поетові у Києві. Оскільки міністр внутрішніх справ не дозволив загальноросійської підписки на збір коштів для спорудження пам'ятника, то Золотоніське повітове земство звернулося за допомогою до земств України.

Чернігівське губернське земське зібрання, згідно доповіді управи, постановило: «1. ассигновать на образование фонда 1 000 руб., внося в смету в течение 5 лет по 200 руб.; 2. разрешить на открытие в Черниговской губернии подписки для сбора пожертвованных на памятник; 3. просить уездные земства Черниговской губернии сделать ассигновки на образование фонда и принять на себя сбор пожертвованных в уездах; 4. собранные в губернии средства сосредоточить в губернской управе, с тем, чтобы они, по мере поступления, обращались в % бумаги и 5. поручить губернской управе войти в сношение с Золотоношским уездным земством как по вопросу о времени сооружения памятника, так и о составе комиссии, а равно и по другим вопросам, связанным с сооружением памятника, с целью более успешного сбора средств и направления всего этого дела» [21, с. 364].

На засіданні наступного губернського земського зібрання 4 грудня 1906 р. губернська управа доповідала, що на спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченкові Новгород-Сіверське повітове земство асигнувало 30 руб., а Чернігівське та Козелецьке — по 100 руб. Загалом Чернігівське губернське земство протягом 1905–1909 рр. асигнувало на цю справу понад 1 200 руб. Того самого дня було повідомлено про створення комісії з представників земств, які беруть участь у справі спорудження пам'ятника, та про необхідність обрання до неї представника Чернігівського губернського земства. До складу названої комісії було обрано відомого громадського діяча, предводителя дворянства Чернігівського повіту Г. М. Глібова [21, с. 362], який декілька років представляв губернське земство у комісії, а згодом — у Комітеті зі спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченкові у Києві [3, с. 157]. Чернігівське губернське земство мало наміри належним чином відзначити 100-літній ювілей від дня народження Т. Г. Шевченка. На засіданні губернського зем-

ського зібрання 21 січня 1914 р. голова музейної комісії П. Я. Дорошенко оприлюднив журнал її засідання від 20 січня того ж таки року з приводу вшанування пам'яті геніального українського поета. Зібрання схвалило намічені заходи «ознаменування столетия со дня рождения великого украинского поэта Т. Г. Шевченка и постановило открыть управе кредит из ссудного капитала до 2 500 руб. на издание посвященного памяти Т. Г. Шевченко альбома, который содержал бы в себе, главным образом, репродукции предметов, находящихся в музее Тарновского и имеющих отношение к великому поэту, а также наиболее выдающихся по своему интересу сокровищ этого музея» [4, с. 43].

На засіданні того самого зібрання 27 січня 1914 р. відбулися вибори представника губернського земства до Комітету по спорудженню пам'ятника Т. Г. Шевченку. Закритим балотуванням на дану громадську посаду переважною більшістю голосів (44 проти 3) був обраний відомий художник і громадський діяч, «хранитель» музею І. Г. Рашевський [4, с. 145].

Однак влада знову не дозволила вшанувати Т. Г. Шевченка. Уже наприкінці лютого 1914 р. чернігівський губернатор І. І. Стерлігов повідомив губернській земській управі, що «к приведению в исполнение сметы доходов и расходов губернского земства не текущий 1914 год препятствий с его стороны не встречается, за исключением расходов по опротестованным постановлениям земского собрания: на ознаменувание столетия со дня рождения Т. Г. Шевченко и на совместное издание земством учебников и других книг для земских школ» [8, с. 6]. За таких умов, 23 грудня 1914 р. на засіданні Музейної комісії Чернігівського губернського земства під головуванням П. Я. Дорошенка у присутності членів комісії І. І. Товстоліса, М. В. Котляревського, члена управи П. М. Солонини та хранителя Музею українських старожитностей В. В. Тарновського І. Г. Рашевського поряд із розглядом поточних питань життєдіяльності Музею зазначалося, що видатки у 2 500 руб. на публікацію альбому до 100-літнього ювілею Т. Г. Шевченка не були затверджені губернською адміністрацією та вирішено видати звичайний каталог за 500 руб. [2, с. 1–3].

Отже, незважаючи на протидію губернської адміністрації, Чернігівське губернське земство відіграло помітну роль у збереженні спадщини та вшануванні пам'яті гені-

ального українського поета і художника, громадського діяча Т. Г. Шевченка, а заснований губернським земством на основі колекцій В. В. Тарновського перший в Україні Музей українських старожитностей став центром збору та збереження творчої спадщини та предметів, пов'язаних із життям і творчістю поета.

1. Волощенко А. К. Нариси з історії суспільно-політичного руху на Україні в 70-х – на початку 80-х років XIX ст. [Текст] / А. К. Волощенко. – К. : Вид-во «Наук. думка», 1974. – 222 с.
2. Журнал засідання музейної комісії 23 декабря 1914 года // Журнали засідань Чернігівського губернського земського зібрання 50-й чергової сесії 1914 года, що відбулася 20 лютого – 3 березня 1915 года (с додатками) [Текст]. – Чернігів : Типографія Губернського Земства, 1915. – 2, 28, 152 с. – Додатки. – С. 1–3.
3. Журнали засідань Чернігівського губернського земського зібрання 43-й чергової сесії 1907 года с додатками (26 листопада – 11 грудня) [Текст]. – Чернігів : Типографія Губернського Земства, 1908. – 56, 179 с.
4. Журнали засідань Чернігівського губернського земського зібрання чергової сесії 1913 года, що відбулася 17–29 лютого 1914 г. (С додатками) [Текст]. – Чернігів : Типографія Губернського Земства, 1914. – 37, 173 с.
5. Журнали засідань Чернігівського губернського земського зібрання XXXIV чергової сесії 1898 г. С 17-го лютого по 6-е лютого 1899 г. [Текст] – Чернігів : Типографія Губернського Земства, 1899. – XXIII, 436, 21 с.
6. Журнали Чернігівського губернського земського зібрання XIX чергової сесії (с 7-го по 24-е грудня 1883 года) [Текст]. – Чернігів : Земська Типографія, 1884. – 592, XXIV с.
7. Зайченко І. В. Листи Олександра та Софії Русових до Михайла і Віри Коцюбинських [Текст] / І. В. Зайченко, О. Я. Рахно // Київ. старовина. – 1999. – № 5. – С. 70–81.
8. Земская и городская хроника Чернігівської губернії [Текст] // Черніг. земская неделя. – 1914. – № 9, 28 лютого. – С. 6.
9. Земские известия [Текст] // Земский сборник Чернігів. губернії. – 1900. – № 1. – С. 22.
10. Іваницька С. Г. Українська ліберально-демократична партійна еліта : «колективний портрет» (кінець XIX – початок XX століття) [Текст] / С. Г. Іваницька. – Запоріжжя : Просвіта, 2011. – 452 с.
11. ІР НБУВ, ф. І, спр.10980, арк.1¹.

---

¹ В Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зберігається «Список предметів, жертвуваних г-жею Н. О. Пальчиковою в Чернігівський музей из наследства Д. Л. Мордовцева» на семи аркушах, підготовлених і написаних О. О. Русовим. Він дає змогу з'ясувати, які історичні та культурні цінності були передані ним Чернігівському музеєві українських старожитностей, в тому числі й пов'язані з життям та творчістю Т. Г. Шевченка (ф. І, спр. 10979).

12. *ІР НБУВ*, ф. І, спр.10978, арк.1.
13. *Касьянов Г. В.* Українська інтелігенція на рубежі ХІХ–ХХ століть : соціально-політичний портрет [Текст] / Г. В. Касьянов. – К. : Либідь, 1993. – 176 с.
14. *Каталог Музея В. Тарновского* [Текст] // Земский сборник Черниговской губернии. – 1900. – № 5. – С. 11–12.
15. *Корнійчук Л. Я.* Суспільно-економічна думка на Україні в 70-х роках ХІХ ст. [Текст] / Л. Я. Корнійчук. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. – 253 с.
16. *Листи Олександра Русова до Іллі Шрага (підготовка до друку Рахна О.)* [Текст] // Сіверянський літопис. – 1999. – № 2. – С. 142–147.
17. *Науковий архів Інституту археології НАН України*, ф. 1, оп. 1, спр. 453/1, 49 арк.
18. *О Музее Тарновского* // Отчет Черниговской губернской земской управы за 1900 год [Текст]. – Чернигов : Типография Губернского Земства, 1901. – С. 346–354.
19. *Пирумова Н. М.* Земская интеллигенция и ее роль в общественной борьбе до начала ХХ в. [Текст] / Н. М. Пирумова. – М. : Наука, 1986. – 270 с.
20. *Пирумова Н. М.* Земское либеральное движение : Социальные корни и эволюция до начала ХХ в. [Текст] / Н. М. Пирумова. – М. : Наука, 1977. – 288 с.
21. *Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания XXXVI–XLVI сессий 1900–1909 годов* / [Составил по поручению губернской земской управы В. М. Хижняков] [Текст]. – Чернигов : Типография Губернского Земства, 1912. – Т. 1. – VII, 567 с.

Чернігівське губернське земство і вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка.

Рахно О. Я., завідувач кафедри історії та археології України Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, кандидат історичних наук, доцент (м. Чернігів).

Українська біографістика = *Biographistica ukrainica*. – К., 2014. – Вип. 11. – С. 190–200.

На основі аналізу широкого кола джерел з'ясовано, що, незважаючи на протидію влади, Чернігівське губернське земство відіграло помітну роль у справі збереження творчої спадщини та вшанування пам'яті геніального українського поета і художника, громадського діяча Т. Г. Шевченка (1814–1861). Показано, що чернігівські земці не лише брали участь у зборі коштів на впорядкування могили Кобзаря в Каневі та будівництво пам'ятника йому у Києві, але й намагалися видавати брошуру про Т. Г. Шевченка та його творчість. Зазначено, що заснований у 1902 р. на основі колекцій В. В. Тарновського перший в Україні Музей українських старожитностей став центром збору, збереження та популяризації творчої спадщини Великого Кобзаря.

Ключові слова: Чернігів, Т. Г. Шевченко, губернське земство, гласний, спадщина, пам'ять.

Chernihiv provincial zemstvo and memorable celebration of T. H. Shevchenko.

Rakhno O. Chair Manager the department of history and archeology of Ukraine Chernihiv T. Shevchenko National Teachers' Training University, Ph. D., Associate Professor (Chernihiv).

Українська біографістика = *Biographistica ukrainica*. – К., 2014. – Vol. 11. – P. 190–200.

Basing on the wide circle of sources' analysis, in spite of the authority counteraction, Chernihiv province zemstvo had played a noticeable role in the matter of preservation the creative legacy and memory celebration of genius Ukrainian poet and artist, the public figure T. H. Shevchenko (1814–1861) is found out. It is demonstrated that the members of Chernihiv zemstvo not only took part in gathering money to put in good order the Kobzar grave in Kaniv and building the monument to him in Kyiv but also tried to publish the brochure about T. H. Shevchenko and his works. The first Museum of Ukrainian antiquities in Ukraine which was founded in 1902 on the basis of V. V. Tarnovskiyi collections had become the center of collection, preservation and popularization the creative inheritance of Great Kobzar is marked.

Key words: Chernihiv, T. H. Shevchenko, «provincial zemstvo», member of the city дума, inheritance, memory.

Черниговское губернское земство и чествование памяти Т. Г. Шевченко.

Рахно А. Я., заведующий кафедры истории и археологии Украины Черниговского национального педагогического университета имени Т. Г. Шевченко, кандидат исторических наук, доцент (г. Чернигов).

Українська біографістика = *Biographistica ukrainica*. – К., 2014. – Вып. 11. – С. 190–200.

На основании анализа широкого круга источников выяснено, что, несмотря на противодействие властей, Черниговское губернское земство сыграло значительную роль в деле сохранения творческого наследия и чествования памяти гениального украинского поэта и художника, общественного деятеля Т. Г. Шевченко (1814–1861). Показано, что черниговские земцы не только участвовали в сборе средств на приведение в порядок могилы Кобзаря в Каневе и строительство памятника ему в Киеве, но и делали попытки издать брошюру о Т. Г. Шевченко и его творчестве. Отмечено, что созданный в 1902 г. на основе коллекций В. В. Тарновского первый в Украине Музей украинских древностей стал центром сбора, хранения и популяризации творческого наследия Великого Кобзаря.

Ключевые слова: Чернигов, Т. Г. Шевченко, губернское земство, гласный, наследие, память.